

"Belki **يُنْقَالُ** demesi, 'Hâlıkîyet mertebelerinin en ahsenindedir.' demektir ki, başka Hâlık bulunduğuna hiç delaleti yok." İzah eder misiniz, Birinci İşaret'in Dördüncü İşaret'ten farkı nedir?

"BİRİNCİ İŞARET: Kur'an baştan başa tevhidi isbat ettiği ve gösterdiği için, bir delil-i kat'îdir ki; Kur'an-ı Hakîm'in o nevi kelimeleri sizin fahmettiğiniz gibi değildir. Belki **الْخَالِقِينَ أَحْسَنُ** demesi, 'Hâlıkîyet mertebelerinin en ahsenindedir.' demektir ki, başka Hâlık bulunduğuna hiç delaleti yok. Belki Hâlıkîyetin sair sıfatlar gibi çok meratibi var. **أَحْسَنُ**, demek **الْخَالِقِينَ** 'Meratib-i Hâlıkîyetin en güzel, en münteha mertebesinde bir Hâlık-ı Zülcelal'dir.' demektir."(1)

Ayette ifade edilen **"En güzel yaratıcı Odur"** ifadesi, sanki *"başka yaratıcılar var da onların içinde en güzel Allah'tır"* manasını akla getirmiyor mu diye bir soru soruluyor.

Üstad Hazretleri de Kur'an baştan sona kadar tevhidi ispat edip her hususta Allah'ın tek yaratıcı olduğunu vurgulayan bir kitap iken, **"En güzel yaratıcı Odur"** ifadesinden başka yaratıcıları anlamamanın imkansız olduğunu, bu ayetten farklı manaların anlaşılması gerektiğini ifade ediyor.

"Hâlıkîyet mertebeleri" ifadesi, insanın yaratma sıfatını idrak ve anlama dereceleri demek. Yoksa işin aslında Allah yaratma noktasında mutlak kemalindedir, bir altı ve üstü diye bir şey yok ki ona insan çıksın; burada inen çıkan bizim sınırlı idrak ve anlayışımızdır. Bir insan mutlak kemalde olan bir sıfatı ihata ile tam idrak edemez, onu tam olarak idrak ve ihata etmek Allaha mahsusdur.

Burada **"yaratıcıların en güzeli"** ifadesi, sizin anladığınız yaratma güzelliğinin üstünde bir yaratma güzelliğine sahibim demek, yoksa başka bir yaratıcı var da ben ondan daha iyi yaratırım anlamında değildir.

Bütün sistemini tevhid inancı üstüne yerleştirmiş bir Kur'an'dan farklı yaratıcıların anlaşılması da gayet saçma olur. Bu işaretle, daha çok ifadenin dış görünüşünde akla başka bir yaratıcı var izlenimine ve anlayışına cevap veriliyor.

"DÖRDÜNCÜ İŞARET: Muvazene ve tafdil, vaki mevcutlar içinde olduğu gibi, imkânî, hattâ farazî eşyalar içinde dahi olabilir. Nasıl ki,

ekser mahiyetlerde müteaddit merâtip bulunur. Öyle de, esmâ-i ilâhiye ve sıfât-ı kudsiyenin mahiyetlerinde de, akıl itibarıyla hadsiz merâtip bulunabilir. Halbuki, Cenâb-ı Hak, o sıfât ve esmânın mümkün ve mutasavver bütün merâtibinin en ekmelinde, en ahsenindedir. Bütün kâinat, kemâlâtıyla bu hakikate şahittir. Lehü'l-Esmâü'l-Hüsna, bütün esmâsını ahseniyet ile tavsif, şu mânâyı ifade ediyor."(2)

Hakikati hÂlde Allah'ın isim ve sıfatlarında hiçbir mertebe ve makam diye bir şey yok, onun Zatı nasıl basit yani besatet ile vasıflanmışsa ve mürekkeplik ve mertebe manasından münezzehe, sıfat ve isimleri de aynı şekilde bu gibi vasıflardan münezzehtir.

Mertebe insan zihninde oluşan idrak safhalarından ibarettir, yani bir nevi insan kurgusudur. İşte insan bazen o mertebelerin en altlarında gezinirken daha kamil idrak mertebelere ulaşamıyor; ayette bu idrak mertebelere çıkmayı emrediyor. Cenâb-ı Hakk'ın, sıfât ve isimlerinde mümkün ve mutasavver çok mertebeler ve anlayış dereceleri mevcut. Bu mümkün ve düşünülmüş mertebeler içinde Allah en yüksek derecede ve mükemmelliktedir.

Allah'ın isim ve sıfatlarındaki tüm mertebeler itibari ve farazidir, yani kıyasla anlaşılan mertebelere. Mesela, ateşin sabit bir mertebesi varken, soğuk gibi bir farazi hat onu çok mertebelere böldü ve dereceler verdi, halbuki ateş aynı yine ateş.

Askeri rütbelerde alt rütbeler olmasa sadece mareşal rütbesi kalsa, o zaman asker onun kıymetini takdir edemeyecekti ve anlayamayacaktı, ama alt rütbeler olunca kıyas yolu ile onu takdir etmeye başladı.

İnsan da mutlak kemalde olan ve ezeli ve ebedi olan sıfatları ve isimleri idrak ve anlamak noktasında farazi hatlara ve mertebelere muhtaç. Bunun için Allah insanın mahiyetine farazi ve itibari hatlar koymuş, ta ki kıyas ile anlaşılsın. Bu kıyasları yaparken de mertebe ve dereceler ortaya çıkıyor. İşte Cenab-ı Hak şu anladığımız ve kıyasladığımız bütün mertebe ve derecelerinin fevkindedir demek. Bu işaretle de mertebelerin en üstünde manası işlenmiştir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Otuz İkinci Söz, İkinci Mevkîf.](#)

(2) bk. [age.](#)